

Milica Stanković*

AGRARNA POLITIKA SRBIJE I ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA

Sažetak: Agrarni sektor ima relativno veliki značaj u privrednoj strukturi Srbije. Zajednička poljoprivredna politika (Common Agricultural Policy – CAP) je jedna od najvažnijih politika Evropske unije. Od velikog je značaja ukazati na osnovne principe i ciljeve Zajedničke poljoprivredne politike. Usaglašavanje nacionalne agrarne politike Srbije sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom i prihvatanje njenih mehanizama je od ključnog značaja za razvoj agrarnog sektora kao celine.

Ključne reči: Zajednička poljoprivredna politika, agrarna politika Srbije, reforma agrarnog sektora.

THE AGRICULTURAL POLICY OF SERBIA AND COMMON AGRICULTURAL POLICY

Abstract: The agricultural sector has a relatively high importance in the economic structure of Serbia. The Common Agricultural Policy (CAP, Common Agricultural Policy) is one of the main policies of the European Union. It is very important to point out the fundamental principles and objectives of the Common Agricultural Policy. Harmonization of the national agricultural policy of Serbia with the Common Agricultural Policy and acceptance of its mechanisms is crucial for the development of the agricultural sector as a whole.

Key words: Common Agricultural Policy, Agricultural policy of Serbia, reform of the agricultural sector.

UVOD

Budući razvoj agrarnog sektora Srbije treba usmeriti ka modernizaciji i promeni proizvodne strukture u pravcu tržišne orijentacije i poboljšanja ukupne efikasnosti. Sistematsko i strukturalno reformisanje agrarnog sektora Srbije je počelo nakon 2000. godine. Neophodno je nastaviti reformu u oblasti poljoprivrede u Srbiji, kako bi se obezbedio dalji razvoj ove oblasti. Usaglašavanjem agrarne politike Srbije i Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) obezbeđuje se niz prednosti za agrarni sektor. U radu će biti predstavljena četiri argumenta u odbrani ove teze. Prvo, približavanje nacionalne agrarne politike Zajedničkoj poljoprivrednoj politici dovešće do povećanja produktivnosti u sektoru poljoprivrede. Drugo, doći će do poboljšanja standarda poljoprivrednika. Treće, obezbediće se poljoprivredni proizvodi koji su konkurentniji, kako na domaćem, tako i na inostranom tržištu. Četvrto, usaglašavanjem agrarne politike Srbije sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom više pažnje će se posvetiti ekološkoj komponenti agrarne politike.

ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA

Zajednička poljoprivredna politika predstavlja proizvod dugogodišnjih promena koje nastaju u interakciji velikog broja unutrašnjih subjekata jedinstvenog tržišta Evropske unije, počevši od proizvođača, preko institucija EU, vlada zemalja članica, pa do potrošača. U nastanku ZPP je naročito značajan Rimski sporazum iz 1957. godine koji daje poljoprivredi jednu od centralnih uloga u razvijenim društvima. Na konferenciji u Stresi iz 1958. godine postavljeni su okviri buduće poljoprivredne politike Evropske ekonomske zajednice. Agrarna politika je praktično zaživela 1960. godine, od kada je primenjuje šest tadašnjih država članica: Francuska, Italija, Zapadna Nemačka, Holandija, Belgija i Luksemburg. 1962.

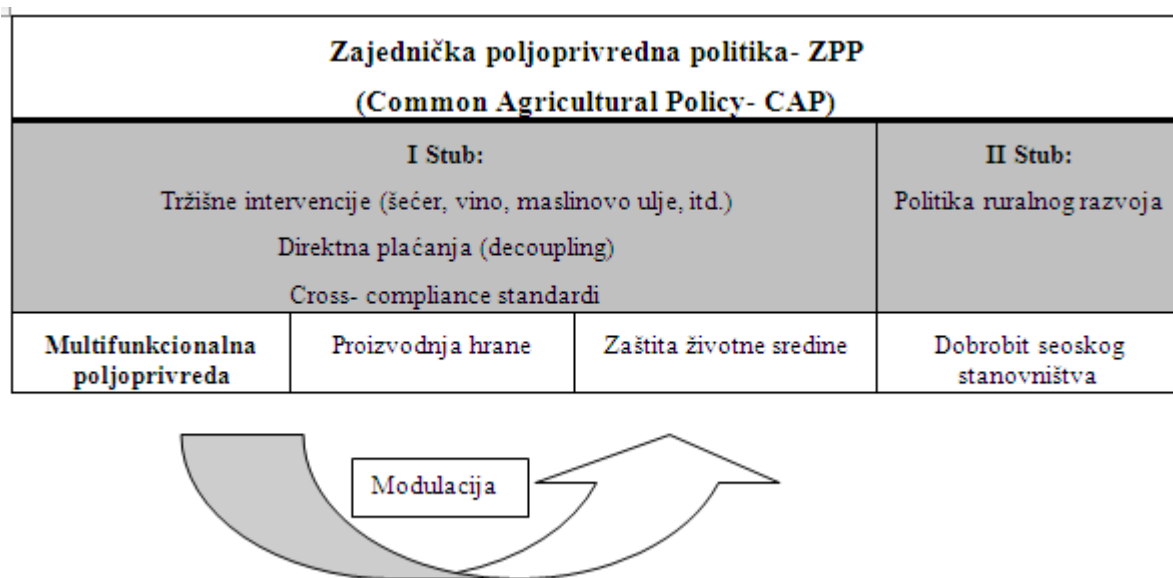
* Milica Stanković, saradnik u nastavi, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad, Durmitorska 2/12, Niš, 063/73-83-709, milica.stankovic.vps@gmail.com.

godine je osnovan Evropski fond za garancije i smernice u poljoprivredi, koji je 1964. godine podeljen na dva dela. Prvi deo podržava garantovane cene na tržištu, dok se drugi deo odnosi na podršku strukturnim reformama. Agenda 2000 iz 1999. godine uvodi Evropski model poljoprivrede koji se zasniva na sledećim elementima:

- konkurentnom poljoprivrednom sektoru;
- proizvodnji usmerenoj na kvalitetne proizvode i očuvanje životne sredine;
- diverzifikaciji poljoprivrede;
- aktivnoj ruralnoj zajednici;
- razumnoj i jedinstvenoj poljoprivrednoj politici, jasnijem razdvajanju odgovornosti između EU i država članica i
- jasnoj koristi za društvo od trošenja budžeta EU na poljoprivredu (Živadinović, Milovanović, 2011: 20).

Uvedena je i podela ZPP na dva stuba: podrška tržištu kroz sistem garantovanih cena i ruralni razvoj. Podrška tržištu kroz sistem garantovanih cena je obezbeđena putem tržišnih intervencija, direktnih plaćanja i *cross-compliance* standarda. Sistem mera *cross-compliance* (unakrsna uslovljenost) je u vezi sa očuvanjem životne sredine, kao uslovom za ostvarenje prava na pojedina direktna plaćanja. Politika ruralnog razvoja se sprovodila kroz tri elementa: jačanje poljoprivrede kroz strukturne mere, zaštitu životne sredine i ruralnog nasleđa i modernizaciju, kao i diverzifikaciju ruralnih oblasti. Politika ruralnog razvoja je bila usmerena na ostvarenje dobiti za seosko stanovništvo (Slika 1).

Slika 1. Stubovi ZPP

Izvor: Živadinović, Milovanović (2011: 22)

Drevne poljoprivredne prakse i njihova povezanost sa političkim i društvenim sistemima tog perioda su u osnovi slične u većem delu Evrope. Uprkos zajedničkim počecima i univerzalnom ekonomskom razvoju, već od početka 20. veka agrarne politike evropskih zemalja su se razlikovale (Hill, 1984: 7). Zajednička poljoprivredna politika je jedna od najvažnijih politika Evropske unije i u nju se ulaže gotovo polovina budžeta EU. ZPP je najstarija politika EU, ali je ujedno i najskuplja i jedna od najsloženijih politika EU (Ackrill, 2000: 15). Pored velikog broja prednosti ZPP, postoji i veliki broj predloga za promenu ove politike. Kao centralni problem ZPP navodi se korišćenje samo jednog instrumenta – cena, za ostvarenje dva cilja: očuvanje prihoda poljoprivrednika i balansiranje ponude i tražnje za poljoprivrednim proizvodima. Od svog nastanka pa do danas ZPP je doživela mnogobrojne promene, koje su kao osnovni cilj imale opstanak Evropske unije na svetskom tržištu (Rosenblatt, et al., 1988: 9). Poslednja velika reforma ZPP je izvršena 2003. godine i postavila je osnove za današnju politiku EU u ovoj oblasti. Ova reforma imala je za cilj da se poveća konkurentnost poljoprivrede Evropske unije, da poljoprivreda ima i ekološku usmerenost i da se ZPP

učini prihvatljivijom i interno i eksterno. U budućem periodu se očekuje dalje reformisanje ZPP. ZPP se često smatra veoma otpornom na spoljne uticaje koji mogu zahtevati određene promene u politici u skladu sa postojanjem kohezionih politika unutar ZPP (Lynggaard, 2006: 16). Osnovni izazov će svakako biti težnja da se putem modulacije ostvari veći uticaj na nacionalne agrarne politike.

Osnovni principi na kojima se zasniva Zajednička poljoprivredna politika su: jedinstveno tržište, prioritarnost i finansijska solidarnost (OECD, 2011: 18).

- Jedinstveno tržište podrazumeva slobodnu trgovinu u okviru zajednice koja je zasnovana na zajedničkim cenama. Dakle, sve zemlje članice EU obrazuju jedinstveno tržište. Jedinstvo tržišta se javlja kako na unutrašnjem tako i na spoljnom planu. Unutrašnje jedinstvo se odnosi na slobodno kretanje robe između zemalja članica, bez carinskih i drugih dažbina. Na spoljnom planu, jedinstvo znači da za sve države članice Evropske unije važi ista carinska zaštita za uvozne proizvode.
- Prioritarnost se ogleda u prednosti proizvoda EU nad uvoznim. Na ovaj način se teži da se izbegnu tržišni poremećaji i uspostavi stabilnost u snabdevanju. Takođe, putem posebnih instrumenata vrši se zaštita domaćeg tržišta od strane robe (posebne uvozne dažbine). Ovaj princip omogućava i pomoć u plasmanu robe proizvedene u EU na strana tržišta, putem izvoznih subvencija.
- Finansijska solidarnost podrazumeva zajedničko finansiranje mera i mehanizama Zajedničke poljoprivredne politike od strane zemalja članica. Dakle, sve zemlje članice EU učestvuju u troškovima ZPP, iako udeo u finansiranju dela troškova nije jednak za sve države članice.

Pored principa na kojima se zasniva Zajednička poljoprivredna politika, treba naglasiti i osnovne ciljeve. Kao osnovni ciljevi ZPP se navode sledeći:

- povećanje produktivnosti agrarnog sektora, prvenstveno unapređenjem tehničkog razvoja, racionalizacijom poljoprivredne proizvodnje i optimalnim korišćenjem faktora proizvodnje;
- osiguranje fer životnog standarda za poljoprivrednike, posebno putem povećanja zarada u poljoprivredi;
- stabilizacija tržišta;
- redovnost u snabdevanju hranom;
- garantovanje prihvatljivih cena za potrošače podrazumeva obezbeđenje razumnih cena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda (Živadinović, Milovanović, 2011: 27).

AGRARNA POLITIKA SRBIJE

Agrarna politika je sastavni deo ekonomske politike koja se primenjuje u poljoprivrednoj proizvodnji. Agrarna politika se ne može konstituisati izvan ekonomske politike i privrednog sistema. Mnoga pitanja globalnog razvoja privrede zavise velikim delom od razvoja poljoprivrede. Srbija treba da koristi iskustva drugih zemalja koje su prošle kroz proces tranzicije i pridruživanje EU, posebno kada je reč o ZPP. Osnovni ciljevi agrarnog i ruralnog razvoja Srbije u fazi priprema za članstvo u EU su: povećanje konkurentnosti u poljoprivrednoj proizvodnji, povećanje neagrarnih prihoda u ruralnim sredinama, isticanje značaja ruralnog razvoja, obezbeđenje kompatibilnosti agrarnih institucija, statističkih i drugih baza podataka. Srbija ima izuzetno povoljne prirodne i klimatske uslove za razvoj poljoprivredne proizvodnje. Poljoprivredni sektor karakteriše dvojna struktura: velike korporativne farme i porodična gazdinstva. Velike korporativne farme posluju sa nedostatkom investicionih sredstava i sa viškom zaposlenih. Najveći broj porodičnih gazdinstava se nalazi na posedima manjim od deset hektara. Veliki je broj komercijalnih porodičnih gazdinstava, koja veći deo svoje poljoprivredne proizvodnje usmeravaju na tržište. Poslednjih godina je izražen trend starenja poljoprivredne populacije. Mali broj mladih i obrazovanih ljudi ima interes da ostane u ruralnim sredinama i bavi se poljoprivrednom delatnošću. Takođe, još uvek se nedovoljno primenjuju savremene tehnike i tehnologije u poljoprivrednoj proizvodnji. Može se zaključiti da su prosečni prinosi u poljoprivredi u Srbiji znatno ispod evropskih.

Poljoprivreda Srbije se nalazi pred velikim izazovom koji nameće pristupanje Evropskoj uniji. Neophodno je izvršiti brojne promene, kao što su promene u strukturi proizvodnje, organizovanju poljoprivrednih gazdinstava, upravljanju resursima, sistemu kontrole proizvodnje, pristupu tržištu, odnosu prema očuvanju životne sredine, ruralnom razvoju i usvajanju evropskih standarda. Evropska komisija je u septembru 2004. godine predložila uspostavljanje novog instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA 2007–2013) koji je namenjen pružanju podrške zemljama kandidatima za članstvo u EU i potencijalnim kandidatima za članstvo

u EU. IPA 2007–2013. ima u fokusu dva prioriteta: pomoć zemljama u ispunjavanju političkih, ekonomskih i pravnih kriterijuma za pristupanje EU i pomoć zemljama u procesu pripreme za korišćenje strukturnih fondova EU nakon pristupanja Evropskoj uniji. Ukupan budžet IPA 2007–2013. iznosi oko 11,5 milijardi evra. Instrument za pretpristupnu pomoć podeljen je na pet komponenti: pomoć tranziciji i izgradnji institucija, prekogranična saradnja, regionalni razvoj, razvoj ljudskih resursa i ruralni razvoj (Živadinović, Milovanović, 2011: 59). Sve komponente su dostupne zemljama kandidatima za članstvo, kao što su: Island, Turska, Hrvatska i Makedonija. Ostale zemlje (Albanija, BiH, Crna Gora i Srbija) do dobijanja statusa kandidata mogu koristiti samo prve dve komponente. Usaglašavanje domaćih mera agrarne politike sa merama u EU je veoma značajno. Osnovni pravci rada nadležnih organa za podsticanje razvoja poljoprivrede treba da imaju tri osnovna pravca: zakonodavni, institucionalni i budžetski. Zakonodavni pravac se odnosi na usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU. Institucionalni pravac podrazumeva postojanje efikasnih institucija koje na transparentan način vrše svoje funkcije, a sve u cilju razvoja poljoprivrede. Budžetski aspekt rada je često najvidljiviji u javnosti. Nivo, forma i način subvencionisanja mora pratiti evropski put. Dakle, neophodno je uskladiti zakonodavstvo Srbije sa zakonodavstvom EU, izvršiti reformu postojećih institucija i budžetsko planiranje. Zakonodavni okvir uspostavljen je usvajanjem Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju, kada je uspostavljena pravna osnova za formiranje Uprave za agrarna plaćanja.

Značaj poljoprivrede za privrednu strukturu Srbije, mereno udelom sektora u BDP i ukupnoj zaposlenosti, veoma je veliki. Sistematsko i strukturno reformisanje agrarnog sektora Srbije je počelo nakon 2000. godine. Osnovni pravac delovanja agrarne politike bila je podrška zemljoradničkim gazdinstvima podsticajima za izmenu proizvodne strukture. Od 2004. godine u agrarnoj politici Srbije načinjen je snažan zaokret u strateškim opredeljenjima i implementacionim mehanizmima. Reforma agrarne politike je trebalo da doprinese rastu konkurentnosti porodičnih komercijalnih gazdinstava. 2005. godine je usvojena Strategija razvoja poljoprivrede u kojoj su definisani opšti strateški ciljevi: izgradnja održivog i efikasnog poljoprivrednog sektora koji može da se takmiči na svetskom tržištu, obezbeđenje hrane koja zadovoljava potrebe potrošača u pogledu kvaliteta i bezbednosti, podrška životnom standardu za ljude koji zavise od poljoprivrede, podrška održivom razvoju sela, očuvanje životne sredine, priprema poljoprivrede Srbije za integracije u EU, priprema politike domaće podrške i trgovine u poljoprivredi za pravila STO. Najznačajniji elementi reformskih procesa u agrarnom sektoru Srbije od 2000. godine do danas su bili: liberalizacija tržišta, privatizacija prerađivačke industrije, aktiviranje agrarnog finansijskog tržišta, formiranje novih institucionalnih formi na svim nivoima. Interesovanje Srbije za buduću politiku EU u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja je veoma veliko iz više razloga. Prvenstveno, Evropska unija je jedan od glavnih svetskih izvoznika i uvoznika poljoprivrednih proizvoda. Upravo zbog toga će politika koju ona bude implementirala u ovoj oblasti imati veliki uticaj na svetsko tržište, ali i na tržište naše zemlje. Usaglašavanje agrarne politike Srbije sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom je veoma značajno, prvenstveno zbog toga što će se obezbediti sigurniji ambijent za poljoprivrednu proizvodnju i intenzivniji razvoj agrarnog sektora.

USAGLAŠAVANJE AGRARNE POLITIKE SRBIJE SA ZAJEDNIČKOM POLJOPRIVREDNOM POLITIKOM

Danas praktično svaka zemlja u svetu ima svoju poljoprivrednu politiku (McMahon, 1988: 1). Agrarna politika odražava vrednosti društva na koje se odnosi, ali je takođe uslovljena i prirodom procesa kreiranja politike (Bowler, 1985: 27). Za agrarnu politiku Srbije je veoma bitno sveobuhvatno sagledavanje kompleksnosti i širokog uticaja koji ZPP ima na sve oblasti društva, među kojima je najznačajniji uticaj na poljoprivredu. Neophodno je razumevanje suštine Zajedničke poljoprivredne politike, mehanizama njene implementacije, ali i uspešnih načina inkorporiranja ZPP u domaći ekonomski, pravni i socijalni sistem. Domaće mere agrarne politike treba usaglasiti sa merama koje se primenjuju u EU, uz istovremeno anticipiranje budućih mera ZPP. Najbolji primer implementacije poljoprivredne politike u Srbiji, koja je usmerena ka dostizanju evropskih standarda, ogleda se u pripremama za korišćenje IPARD fondova. Zakonodavni okvir je uspostavljen usvajanjem Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju. Odmah nakon usvajanja Zakona, 2009. godine, formirana je Uprava za agrarna plaćanja. Krajem oktobra 2010. godine je formalno imenovano Upravljačko telo, a sve sa ciljem da se obezbedi ubrzana akreditacija kako bi sredstva

iz IPA fonda bila dostupna u najkraćem roku nakon sticanja statusa kandidata. Agencija za plaćanja u poljoprivredi predstavlja trezor poljoprivrede i nadležna je za sva plaćanja u oblasti poljoprivrede. Za Srbiju je najrealnije da Uprava za agrarna plaćanja preraste u ovakvu agenciju. Neophodno je da postoji i Agencija za intervencije na tržištu, koja pre svega ima ulogu stabilizatora tržišta u uslovima neplaniranih kretanja cena. Jedan od najvećih problema poljoprivrede Srbije je finansiranje. Preciznije, dva su osnovna nedostatka agrarne politike Srbije: nizak nivo izdvajanja iz nacionalnog budžeta u svrhu podsticanja poljoprivrede i finansiranje poljoprivrede na godišnjem nivou sa čestim promenama izbora/iznosa mera. S druge strane, jedna od osnovnih karakteristika ZPP je finansiranje na period od sedam godina. Dakle, Srbiji je neophodna agrarna politika poznata na duži period od godinu dana, kako bi se obezbedio stabilan i atraktivan ambijent za poslovanje u sektoru poljoprivrede. Važno je naglasiti da nijedna zemlja nije pristupila EU, a da pre toga nije bila članica STO.

U cilju ostvarenja mnogobrojnih prednosti, neophodno je prilagoditi agrarnu politiku Srbije Zajedničkoj poljoprivrednoj politici. Na osnovu uporedne analize pojedinih pokazatelja u Srbiji i Evropskoj uniji, moguće je izvesti veoma značajne zaključke za dalju analizu. Neto plate u poljoprivredi u EU su znatno iznad neto plata u Srbiji. Prema podacima iz 2008. godine, neto plata u poljoprivredi u EU je iznosila 2.220,6€, dok je u Srbiji bila znatno niža i iznosila je 301,3€. U Srbiji postoji velika usitnjenost poseda, tako da je prosečna veličina poljoprivrednih gazdinstava znatno manja u odnosu na EU. Agrarni budžet u Evropskoj uniji je daleko veći u poređenju sa agrarnim budžetom Srbije. Agrarni budžet po stanovniku u Srbiji iznosi 34€, dok je u EU agrarni budžet po stanovniku oko tri puta veći i iznosi 119€ (Tabela 1).

Tabela 1. Uporedna analiza pojedinih pokazatelja u EU i RS

Pokazatelji	EU	RS	Odnos pokazatelja EU/RS
Broj stanovnika	501.062.000	7.306.677	68,57
	Podaci za 2010.	Procena za 2010.	
Broj poljoprivrednih gazdinstava	13.700.400	778.891	17,59
	Podaci za 2007.	Prema popisu iz 2002.	
% stanovništva koje živi u ruralnim područjima	56%	44%	1,27
	Podaci 2009.	Prema popisu iz 2002.	
GDP (tržišne cene)	12.408.824.000.000€	15.710.212.630€	789,86
	Procena za 2010.	Procena za 2009.	
GDP po stanovniku	25.100€	2.133€	11,77
	Podaci za 2008.	Podaci za 2008.	
Neto plata u polj.	2.220,6€	301,3€	7,37
	Podaci za 2008.	Podaci za 2008.	
Prosečna veličina polj. gazdinstva	19,3 ha	3,7 ha	5,22
	Podaci za 2007.	Prema popisu iz 2002.	
Polj. zemljište (korišćeno)	161.617.900 ha	2.869.000 ha	56,33
	Podaci za 2008.	Prema popisu iz 2002.	
Polj. zemljište po stanovniku	0,32 ha	0,39 ha	0,82
Agrarni budžet	59.500.000.000€	250.178.051€	237,83
	Podaci za 2010.	Podaci za 2010.	
Agrarni budžet po stanovniku	119	34	3,47

Izvor: Eurostat.

Usaglašavanjem agrarne politike Srbije i Zajedničke poljoprivredne politike obezbeđuje se niz prednosti za agrarni sektor. Prvo, približavanje nacionalne agrarne politike Zajedničkoj poljoprivrednoj politici dovešće do povećanja produktivnosti u sektoru poljoprivrede. Drugo, doći će do poboljšanja standarda poljoprivrednika. Treće, obezbediće se poljoprivredni proizvodi koji su konkurentniji, kako na domaćem tako i na inostranom tržištu. Četvrto, usaglašavanjem agrarne politike Srbije sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom više pažnje će se posvetiti ekološkoj komponenti agrarne politike.

Povećanje produktivnosti agrarnog sektora

U cilju povećanja produktivnosti i intenziviranja razvoja agrarnog sektora, Srbija treba da usaglasi ciljeve svoje agrarne politike sa ciljevima Zajedničke poljoprivredne politike. Prvenstveno, neophodno je uskladiti domaće zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU. S obzirom na to da nije dovoljno samo imati adekvatne zakone, sledeći korak je formiranje efikasnih institucija i obezbeđivanje finansijskih sredstava za sprovođenje mera i programa ZPP. Ključni problem posedovnih struktura gazdinstava u Srbiji su mala površina zemljišta i usitnjenost parcela. Neophodno je sprovesti postupke komasacije i arondacije u cilju ukupnjavanja poseda, što bi rezultiralo povećanjem kvantiteta i kvaliteta poljoprivredne proizvodnje.

Fer životni standard za poljoprivrednike

Kako bi se poboljšao standard poljoprivrednika, pored usvajanja odgovarajućih zakona i primene istih, neophodno je uspostavljanje organizacija poljoprivrednih proizvođača i unapređenje menadžmenta u postojećim zemljoradničkim zadrugama. Poljoprivredne organizacije i službe će pružati informacije svojim članovima i obezbediti neophodnu edukaciju. Na taj način poljoprivrednici će se upoznati sa mogućnostima modernizacije poljoprivrednih aktivnosti, povećaće se prihodi od obavljanja poljoprivrednih delatnosti, što će dovesti do poboljšanja životnog standarda zaposlenih u agrarnom sektoru. Takođe, neophodno je povećanje plata zaposlenima u agrarnom sektoru, kako bi oni bili motivisani da se bave poljoprivrednom proizvodnjom uz primenu savremene mehanizacije.

Konkurentni poljoprivredni proizvodi

Relativno niska ponuda poljoprivrednih proizvoda na inostranom tržištu, s obzirom na potencijale, može se posmatrati kao rezultat nedostataka konkurentnih proizvoda koji je prouzrokovan sporim tempom uvođenja EU standarda. Zbog toga je važno posebnu pažnju posvetiti povećanju konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda. S obzirom na veliki broj malih gazdinstava koja svoju egzistenciju ne mogu da obezbede iz postojeće poljoprivredne proizvodnje, treba pružiti mogućnost sticanja dodatnih prihoda putem proširenja ekonomskih aktivnosti na gazdinstvu. Rezultat modernizacije procesa proizvodnje i proširenja asortimana poljoprivrednih proizvoda jeste veća konkurentnost proizvoda na tržištu. Dakle, obezbediće se kvalitetniji proizvodi koji će potrošačima biti raspoloživi po nižim cenama.

Ekološka komponenta agrarne politike

Primena ZPP podrazumeva i primenu agroekoloških mera. Od posebnog značaja su edukacija i stručna obuka poljoprivrednih proizvođača u oblasti zaštite i unapređenja životne sredine. S obzirom na veliki značaj prirodnih faktora za razvoj agrarnog sektora u celini, neophodno je staviti akcenat na ekološku komponentu agrarne politike. Dakle, vrlo je bitno formirati svest kod zaposlenih u agrarnom sektoru o potrebi usklađivanja agrarne politike Srbije sa zahtevima ZPP, prvenstveno u oblasti zaštite zdravlja ljudi, zdravlja i dobrobiti životinja i zaštite životne sredine.

Najvažniji elementi reforme agrarne politike Srbije za 2011. godinu su: tržišna liberalizacija, podrška razvoju poljoprivrede podsticanjem porodičnih gazdinstava, poboljšanje uslova života u ruralnim područjima, prilagođavanje spoljnotrgovinske politike razvojnim potrebama poljoprivrede, harmonizacijom u skladu sa pravilima i principima Svetske trgovinske organizacije, uvođenje tehnoloških inovacija u proces proizvodnje, jačanje proizvodnih kapaciteta, jačanje institucionalne podrške. Reforma agrarne politike predstavlja korak ka usklađivanju iste sa ZPP.

ZAKLJUČAK

Značaj poljoprivrede za privrednu strukturu Srbije je veoma veliki. Usaglašavanje agrarne politike Srbije sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom je veoma značajno, prvenstveno zbog toga što će se obezbediti sigurniji ambijent za poljoprivrednu proizvodnju i intenzivniji razvoj agrarnog sektora. Prednosti za poljoprivrednike i agrarni sektor u celini su više nego očigledne. Može se zaključiti da je značajan napredak postignut, ali da je neophodno dalje usklađivanje mera i programa agrarne politike Srbije sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom, a sve u cilju razvoja agrarnog sektora kao celine.

LITERATURA

- [1] Ackrill, R. (2000). *The Common Agricultural Policy*, Sheffield, UACES, Sheffield Academic Press.
- [2] Bowler, I. (1985). *Agriculture under the Common Agricultural Policy*, Manchester, Manchester University Press.
- [3] Hill, B. (1984). *The common agricultural policy: past, present and future*, Cambridge, University Press.

- [4] Lynggaard, K. (2006). *The Common Agricultural Policy and Organic Farming*, Oxfordshire, CAB Publishing, CAB International.
- [5] McMahon, J. (1988). *European Trade Policy in Agricultural Products*, Dordrecht, Kluwer Academic Publishers.
- [6] OECD (2011). *Evaluation of Agricultural Policy Reforms in the European Union*, OECD Publishing.
- [7] Rosenblatt, J., Mayer, T., Bartholdy, K., Demekas, D., Gupta, S., Lipschitz, L. (1988). *The Common Agricultural Policy of the European Community: Principles and Consequences*, Washington, D.C., International Monetary Fund.
- [8] Živadinović, B., Milovanović, M. (2011). *Vodič kroz EU politike – Poljoprivreda*, Beograd, Evropski pokret u Srbiji.

Primljeno: 07.05.2012.

Odobreno: 14.06.2012.